

Dobili smo Seznam gliv Slovenije

Zveza gobarskih društev Slovenije je ob koncu leta 1998 izdala knjigo *Seznam gliv Slovenije* (Seznam). Delo je pomembna pridobitev za slovensko mikologijo in tudi za gozdarstvo, saj glive v gozdu najodločilneje usmerjajo procese razgradnje in s tem omogočajo kroženja snovi in energije, povzročajo pa tudi bolezni in gospodarsko škodo. Imenovanje in poznavanje teh bitij je poleg poznavanja bakterij, rastlin in živali pogoj za razumevanje delovanja gozda. Zato je prav, da si knjigo podrobneje ogledamo.

Avtorji knjige so člani Terminološke komisije Zveze gobarskih društev Slovenije dr. Dušan Vrščaj, dr. Alojz Boh in Anton Poler. Knjigo je uredil Anton Poler, predgovor pa je napisal predsednik Zveze gobarskih društev Slovenije Ivan Križaj. Recenzentki sta bili dr. Bojana Boh in dr. Zlata Stropnik. Lektorstvo so opravili avtorji sami. Predgovoru sledi spremna beseda, kjer je opisano nastajanje knjige in zgodovina zbiranja in ustvarjanja slovenskih imen za glive. Nato so navedeni oblikovalci in zbiralci slovenskih imen za glive (kar 22 jih je) in preglednica uporabljenih oznak. Glavnino knjige predstavlja latinsko-slovenski seznam gliv, ki obsega 78 strani. Seznam je sestavljen po abecednem redu latinskih imen rodov, pod imenom rodu pa so navedene vrste. Za rodove in vrste so navedena slovenska imena in nato pri vsaki vrsti užitnost in avtor slovenskega imena. Seznam obsega 2.750 vrst. Dodani sta dve kazali: za slovenska rodovna in vrstna imena ter za latinska rodovna in vrstna imena. Knjiga ima skupaj 121 strani.

Prvi vtis ob prebiranju novih (seveda je vmes tudi veliko že uveljavljenih) slovenskih imen je navdušenje nad domiselnostjo avtorjev. Ne le da so avtorji pokazali izjemen občutek za lepe domače izraze, ampak izbrana imena tudi smiselno označujejo različne značilnosti gob (oblika, barva, vonj, okus, rastišče). Dosledno so se držali načela o dvotirnem poimenovanju gliv. Vsako slovensko ime glive je tako kot strokovno latinsko sestavljeno iz imena rodu in imena vrste. Sestavili in oblikovali so številna nova slovenska imena in v skrbi za pravilno uporabo nekaterim novim tudi označili naglase. Še več, tudi pri latinskih imenih gliv so označili naglas. To je vsekakor dobra pomoč uporabnikom imen, saj vsaj pri latinskih imenih pogosto slišimo vse mogoče različice izgovorjave. Torej: občudovanja vredno, fascinantno delo, doslej nedosežena lepota slovenskega mikološkega besedotvorja!

Po začetnem navdušenju se lotimo bolj praktičnega brskanja po *Seznamu gliv Slovenije*. Poglejmo, kako so avtorji imenovali nekaj gliv, ki jih spozna in mikroskopira vsak študent gozdarstva na vajah iz gozdne fitopatologije: *Microsphaera alphitoides*, ki povzroča hrastovo pepelovko - oho, v Seznamu je ni; *Rhytisma acerinum*, ki povzroča javorovo katranasto pegavost - je ni; *Cryphonectria parasitica*, ki povzroča kostanjev rak - je ni; *Cronartium ribicola*, ki povzroča mehurjevko zelenega bora in ribezovo rjo - je ni; in tako kar po vrsti naprej. Knjiga s svojim naslovom obljublja več, kot pa resnično obsega. Bralec hitro sprevidi, da to ni seznam gliv Slovenije, ampak izbor vrst, ki jih avtorji štejejo za gobe. V spremni besedi so napisali, da so pri sestavljanju Seznama zajemali iz naše izvirne in prevodne gobarske literature, iz zapisov gobarskih večerov pa tudi iz prispevkov posameznih določevalcev in piscev gobarske vsebine. Pri tem naštevanju virov so vedno uporabili izraz gobe, ne glive. Najprej seveda domnevamo, da razumejo izraz goba prav tako kot avtor tega prispevka: gobe so trosnjaki makromicet. Problem pa je, da je definicija makromicet zelo ohlapna in se v prevodu glasi: makromicete so glive z velikimi (makroskopskimi) sporokarpi; večje glive (HAWKSWORTH et al. 1995). Potrebujemo še eno definicijo iz omenjene knjige: mikromicete so glive z majhnimi (mikroskopskimi) sporokarpi, mikroglive (opomba avtorja: že dlje časa se pri nas uveljavlja izraz trosnjak za sporokarp makromicet - sinonim je goba - in trosišče za sporokarp mikromicet. V strokovnih tujih jezikih teh različnih izrazov nimajo, vendar menim, da uporabnost, strokovna primernost in smiselnost teh dveh izrazov upravičuje njun obstoj pri nas). Jasno je, da lahko ob tako neprecizni definiciji nekdo določeno razplodno telo glive imenuje trosnjak, drugi pa trosišče. Pa vendarle podrobnejši pregled knjige pokaže, da avtorji niso imeli namena slovensko poimenovati le gobe, ampak vse glive. Kot vzrok, da nekaterim mikroglivam niso dali slovenskega imena, so navedli pomanjkanje literature, saj so te glive določili tuji mikologi. Takih gliv je le nekaj in upravičeno se vprašamo, zakaj avtorji niso vključili v seznam na stotine gliv, o katerih pišejo naši raziskovalci v strokovni in znanstveni literaturi in o katerih obstaja tudi dokazni material v herbarijih (naj navedemo le prispevke akademika Jožeta Mačka k poznavanju mikromicet Slovenije ali podatek, da je Maja Jurc iz zdravih iglic

črnega bora izolirala skoraj 100 taksonov gliv). Ali pa glive, s katerimi se je večina sodelavcev pri knjigi srečala pri svojem zdravniškem poklicu - zakaj ni poimenovana *Candida albicans* in številne druge povzročiteljice bolezni ljudi in živali? Saj jih poznajo, ali ne? Namen avtorjev, da vključijo v seznam in slovensko poimenujejo vse glive in ne le gobe, pa je vseeno jasen, saj so v spremni besedi napisali, da le redke glive, ki so jih našli pri nas, še nimajo slovenskega imena. Z delom bodo torej nadaljevali in v slovenščini poimenovali vse glive pri nas. Pa je to smiselno? Zakaj bi potrchovali vso to bodočo množico slovenskih imen za glive, s katerimi se ukvarjajo ozko specializirani raziskovalci, ki v strokovnih člankih in v medsebojnih pogovorih nikoli ne bodo potrebovali ali uporabljali slovenskih imen? Še en razlog lahko navedemo proti dajanju slovenskih imen vsem glivam, ki jih najdemo ali jih bomo našli pri nas. Glive so izjemno slabo poznana skupina živih bitij. Opisanih je približno 72.000 vrst, menijo pa, da jih na svetu obstaja več kot 1.500.000. Pričakujemo lahko, da se bo z večjim poznavanjem gliv število novih vrst strahansko povečalo tudi pri nas (prav gotovo pa takrat, ko bomo pričeli inventarizirati tla, vode in redke, posebne habitate). Prav bi torej bilo, da bi se avtorji že pred začetkom dela omejili in obravnavali le makromicete, gobe, ostale glive pa pustili brez slovenskih imen.

Koliko pa je Seznam uporaben za gozdarje? Obsega seveda vse mikorizne glive, gniloživke in vse pomembne zajedavke, ki oblikujejo trosnjake. Slovenska imena teh gliv so avtorji ustvarili po svojih sprejetih načelih in so v pretežni večini ustrezna. Sedaj imamo "standard" in ga bomo tudi uporabljali. Spremenili bomo npr. ustaljena imena nekaterih pogostnih lesnih gob: obrobljenka je postala smrekova kresilača, pahljačica je postala navadna cepilistka, krvavordeči skladanec je postal krvaveča krvoslojevka, kresilna goba je postala bukova kresilka, solzivka je postalališni lesomor, brezova goba je postala brezova odpadljivka in še in še. Pa vendar vseli imen gozdarji verjetno ne moremo kar zlahka privzeti in se z njimi sprizniti. Tak primer so imena, ki vključujejo pridevnike imen dreves v ženskem spolu. Avtorji Seznama preveč samosvoje pišejo jelšina mlečnica, smrekini plutač, smrekina razcepljenka, vrbina medlenka, brezin goban, trepetlikin gostopor. Take oblike so precej tuje gozdarskim ušesom, saj so se, kolikor vem, že davno, pred izdajo Gozdarskega slovarja leta 1970, domenili, da bodo pridevniki, ki se nanašajo na dreveje, moškega spola. Slovenščina prav nič ne pridobi, če po nekih

neznanih merilih pri neki glivi uporabimo pridevnik jelov, pri drugi pa jelkin. Predlagam, da se v teh primerih ne oziramo na določila Seznama in vedno uporabljamo moško obliko pridevnikov, ki so izpeljani iz imen dreves (jelov, jelščev, smrekov, vrbov, brezov, trepetlikov).

Posebej moramo obravnavati glivo *Heterobasidium annosum*, ki povzroča smrekovo rdečo trohnošo. Posebej zato, ker je to pomembna gliva za gozdarstvo in zaradi škode, ki jo povzroča, verjetno najpomembnejša gliva pri nas. Avtorji Seznama so ji dali ime jelšovi korenčnik. Koreničnik je po Gozdarskem slovarju (BRINAR 1970) prvi hlood iz debela nad panjem in beseda je v gozdarstvu z omenjenim pomenom še v uporabi. Ni jasno, zakaj so uporabili določilno končnico, vendar tudi oznaka jelov ni najustreznejša. Najpogosteje jo najdemo kot zajedavko na smreki, predvsem kot gniloživka pa se pojavlja tudi na boru in jelki. Zavračamo predlagano ime in bomo, dokler ne najdemo boljšega, uporabljali tistega, ki ga uporabljamo že sedaj - koreninska goba (seveda pa se to ime ne sklada z načeli, ki so jih določili avtorji Seznama).

Ne strinjam se z imenovanjem nekaj vrst gliv, ki jih lahko uvrščamo med mikromicete (glej razlago zgoraj), npr. nekateri rodovi s periteciji v stromi (*Nectria*) in rje. *Gymnosporangium clavariaeforme* ima ime brinov ščetinec, vendar so teliji v naravi zelo kratkoživi (kakšen teden ali dva jih najdemo spomladi na brinovitih vejah), ecije v obliki restelijev pa najdemo od junija do jeseni množično na glogovih listih. Enako upravičeno bi dali ime tudi ecijski obliki, seveda pa bi lahko našli ime še za spermogonijsko obliko. Tak način razmišljanja seveda ni ustrezen za oblikovanje imen rij in pri tej skupini gliv bi bilo morda ustrezno sestaviti imena za bolezni (torej ne za glive) po enotnem sistemu tako, da bi bilo sestavljeno iz imen obeh gostiteljev rje, npr. glogovobrinova rja za bolezen, ki jo povzroča *Gymnosporangium clavariaeforme*, jerebikovobrinova rja za bolezen, ki jo povzroča *Gymnosporangium nemelloides*, smrekovosmrekova rja za bolezen, ki jo povzroča avtoecična *Chrysomyxa abietis* itd. Zgornji predlog seveda ni neposredno povezan z obravnavo Seznama.

Lepo bi bilo, če bi bila latinska imena gliv v Seznamu napisana na način, kot ga zahteva sodobno strokovno pisanje, to je ležeče. Na ta način bi uporabniki, predvsem neprofesionalni ljubitelji gob, dobili neposreden napotek za način pisanja latinskih imen gob. Imena avtorjev latinskih imen morajo biti napisana pokončno in so lahko okrajšana. Avtorji seznama so v spremni besedi napisali, da so izbrali najkrajšo verzijo avtorjev latinskih imen. To ni ustrezno, saj mednarodna mikološka stroka že dlje časa poizkuša uveljaviti enot-

no obliko pisanja (predvsem okrajšav) imen avtorjev. Tako je bil leta 1992 objavljen seznam imen 9.000 avtorjev znanstvenih imen gliv s priporočenimi okrajšavami (KIRK / ANSELL 1992: Authors of Fungal Names, Index of Fungi, Supplement, iz HAWKSWORTH et al. 1995), ki ima edini namen, da z enotnim navajanjem okrajšanih imen avtorjev latinskih imen gliv ne bo prihajalo do zamenjav pri ugotavljanju identitete avtorjev.

Škoda, da je to delo, ki vseskozi tako cizelistično oblikuje slovenske besede, pospremljeno s predgovorom, ki zaradi svoje jezikovne okornosti in napak prav kvari užitke s knjigo.

Za zaključek naj knjigo priporočim vsem v gozdarstvu, ki se bodo na kakršenkoli način ukvarjali z gobami. Uporabljali jo bodo z veseljem, če imajo količkaj veselja do lepe slovenske besede. Vendar naj jo uporabljajo s premislekom in s kritično distanco.

Zaradi obširnosti obravnave posameznosti v tem prispevku morda izgleda, da je *Seznam gliv Slovenije*

poln problematičnih detajlov. To ni res in ustvarjanje takega vtisa ni bil namen tega pisanja. Knjiga je plod sistematičnega in naporega dela ljudi, ki so veliko svojega prostega časa posvetili mikologiji, ki so organizirali in s svojimi finančnimi sredstvi zagotavljali razvoj cele stroke. Nobeden, ki je na nacionalni ravni dolžan kaj storiti za mikologijo, ni opravil dela, kot so ga opravili avtorji pričujočega Seznama - niso ga opravili niti biologi, niti fitopatologi, niti industrijski mikologi in še kdo.

Literatura:

BRINAR, M., 1970. Gozdarski slovar.- Zveza inženirjev in tehnikov gozdarstva in industrije za predelavo lesa Slovenije, Ljubljana, 320 s.

HAWKSWORTH D. L. / KIRK P. M. / SUTTON B. C. / PEGLER D. N., 1995. Ainsworth & Bisby's Dictionary of the Fungi.- CAB International, University Press, Cambridge, 616 s.

Mag. Dušan Jurc

Strokovno izrazje

Gozdarsko strokovno izrazje

Skupina Zveze gozdarskih društev za strokovno izrazje je strla nekaj jezikovnih orehov, ki jih objavljamo z namenom, da bi tudi bralci še kaj prispevali k utemeljeni razpravi o njih. Pri prevajanju *Lexikon silvestre* je ugotovila tudi, da izraze **sestoj**, **deblo**, **obrat** uporabljamo za več različnih pomenov, za katere imajo Nemci včasih tudi različne izraze. Objavljamo možne slovenske terminološke rešitve.

Nemško geslo
(razlaga)

Slovenski prevod

181.01.50 0112 6788#

Wuchspotenz f;
Wuchsleistung f

zmogljivost f, rastna;
rastnost f

(razvojna zmogljivost (drevesne vrste), ki jo merimo s časovnim razvojem rasti in z doseganjem določenih kriterijev, kot so dosegljiva življenska doba, dosegljiva drevesna višina /0750/, dosegljiv premer debela in kakovost lesa)

613. .06.51 0809 (3711)

überaltert; überjährig; überständig

prestar, -a, -o;
zastaran, -a, -o

(z zmanjšano proizvodnostjo in zdravjem zaradi prekoračene sečne zrelosti)

615. .01.70 0812

Bestandesausscheidung f

razčlenitev f gozda;
izločitev f sestojev

(teritorialna določitev sestojev po gojitvenotehničnih in drugih kriterijih)